

عمقی شدن کشت راپرد توسعه کشاورزی در ایران

مؤلف:

دکتر ممسن ابراهیم پور

- سرشناسه
عنوان و نام پدیدآور
مشخصات نشر
مشخصات ظاهری
شابک
وضعیت فهرست نویسی
یادداشت
عنوان دیگر
موضوع
موضوع
موضوع
موضوع
موضوع
رده بندی کنگره
رده بندی دیویی
شماره کتابشناسی ملی
- : ابراهیم پور، محسن، ۱۳۴۵ -
: عمقی شدن کشت : راهبرد توسعه کشاورزی در ایران/ مولف محسن ابراهیم پور.
: تهران: فر قلم، ۱۳۹۶.
: ۴۰۱ ص.: جدول، نمودار .
: ۹۷۸-۶۰۰-۹۶۰۶۳-۰۰-۶
: فیبا
: کتابنامه: ص. [۱۳۴] - ۱۳۰.
: راهبرد توسعه کشاورزی در ایران .
: جامعه‌شناسی روستایی-- ایران -- نمونه‌پژوهی
Sociology, Rural-- Iran -- Case studies :
: کشاورزی -- ایران -- ترویج
Agricultural intensification work -- Iran :
: جمعیت روستایی
Rural population :
الف/ ۸۴۲HT۴۲۱
۳۷۰/۱ - ۹۵۵
۱۸۵۵/۹
: شماره کتابشناسی ملی

بصطلاح

عنوان: عمقی شدن کشت : راهبرد توسعه کشاورزی در ایران

نویسنده: محسن ابراهیم پور

ناشر: انتشارات فر قلم

طرح جلد: ساناز فلاحتی

صفحه آرای: موسسه طاها

لتیوگرافی و چاپ: سازمان چاپ طهرانی

نوبت چاپ: اول ۱۳۹۶

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه - قیمت ۲۰۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۶۰۶۳-۰۰-۶

فهرست مطالب

عنوان

صفحه

پیشگفتار.....	۲۱
مقدمه.....	۲۳

بخش اول: جنبه‌های نظری عمقی شدن کشت

فصل اول: نظریه عمقی شدن کشت با ماهیتی تاریخی، محلی، نهادی و محیطی.....	۲۹
مقدمه.....	۲۹

۱- نظریه عمقی شدن کشت با ماهیتی تاریخی.....	۳۱
رویکرد تبیینی - تأییدی.....	۳۵
۱-۲-۱- نظریه عمقی شدن کشت با رویکرد محلی-نهادی.....	۳۶
۱-۲-۱- عوامل نهادی و محیطی مؤثر بر عمقی شدن کشت از دیدگاه بازارپ.....	۴۰
۱-۲-۲-۱- تأکید بر عوامل و شرایط نهادی در مقابل تحلیل ساختاری از دیدگاه مک نیل.....	۴۱
۱-۲-۳-۱- اثرات نظامهای خانوادگی بر عدل عالمی زناوری.....	۴۵
۱-۳-۱- حق بهره‌برداری به عنوان یکی از عوامل مؤثر بر عمقی شدن کشت.....	۴۶
۱-۴-۱- رابطه بین حق بهره‌برداری از زمین و فرمایش خاک.....	۴۷
۱-۵-۱- اثرات حاصلخیزی زمین بر عمقی شدن کشت.....	۴۹

فصل دوم: نظریات جمعیت‌شناسان در تأثیر عوامل جمعیتی بر عمقی شدن کشت

۱-۲-۱- دیدگاههای مالتوس در مورد رابطه جمعیت و توسعه.....	۵۴
۱-۲-۲- نظریه بازارپ در مورد رابطه جمعیت و توسعه.....	۵۸
۱-۲-۲-۱- فرآیند عمقی شدن کشت در تئوری بازارپ با تأکید بر نیروی کار.....	۶۱
۱-۲-۳- مقایسه دیدگاه مالتوس، اقتصاددانان کلاسیک و بازارپ در رابطه بین جمعیت و عمقی شدن کشت.....	۶۵
فصل سوم: نقش تکنولوژی، نیروی کار و آموزش در عمقی شدن کشت.....	۷۱
۱-۳-۱- رابطه بین تکنولوژی و جمعیت.....	۷۱
۱-۳-۲- رابطه بین جمعیت و تکنولوژی از نظر مالتوس.....	۷۲
۱-۳-۳- معیشت زیستی، معیشت تکنولوژی و استانداردهای معمول زندگی از نظر مالتوس.....	۷۳
۱-۳-۴- رابطه بین جمعیت و تکنولوژی از نظر بازارپ.....	۷۵

- ۷۸-۴-۱- رابطه مازاد تولید با پیشرفت تکنولوژی از نظر بازارپ.....
- ۸۰-۴-۲- جمعیت، عرضه نیروی کار و تولید.....
- ۸۱-۴-۳- تصاحب مازاد تولید، عرضه نیروی کار و فراغت.....
- ۸۲- مازاد تولید و جمعیت کل.....
- ۸۴-۳-۵- اثرات رشد جمعیت بر تعادل مالتوسی.....
- ۹۱-۳-۶- تئوری بازارپ در فضای دوبعدی.....
- ۹۷-۳-۶-۱- رابطه تغییر تکنولوژی و مازاد تولیداز نظر بازارپ.....
- ۱۰۱-۳-۶-۲- تعیین فضای بازاریابی.....
- ۱۰۶-۳-۶-۲- روندتکاهان تکنولوژی و رشد جمعیت از نظر مالتوس و بازارپ.....
- ۱۱۱-۳-۷- نقش نیروی کار در تراکم و عمقی شدن کشت.....
- ۱۱۷-۳-۸- آموزش اساسی سامانه توسعه کشاورزی.....

بخش دوم: وضع موجود، الزامات عمقی شدن کشت در ایران

فصل چهارم: نقش مالکیت و اصلاحات ارضی بر عمقی شدن کشت در ایران و توزیع

- ۱۲۳- زمینهای کشاورزی کشور بر حسب نوع کاربری مقدمه.....
- ۱۲۳- مقدمه:.....
- ۱۲۷-۴-۱- تأثیرات اصلاحات ارضی بر عمقی شدن کشت.....
- ۱۲۹- مالکیت اراضی کشاورزی و تغییرات آن.....
- ۱۳۱-۴-۲- اصلاحات ارضی و تحول در مالکیت کشاورزی.....
- ۱۳۳-۴-۲-۱- ویژگیهای واحدهای بهره‌برداری کشاورزی.....
- ۱۳۳-۴-۳- مالکیت و عمقی شدن کشت در ایران.....
- ۱۳۴-۴-۳-۱- وضعیت عمقی شدن کشت.....
- ۱۳۵-۴-۴- بررسی مقیاس و نظام بهره‌برداری در ساختار کشاورزی ایران.....
- ۱۳۷-۴-۴-۱- شرکت‌های تعاونی تولید روستایی به مثابه نظام بهره‌برداری کشاورزی.....
- ۱۴۱-۴-۵- وضعیت اراضی کشاورزی کشور بر حسب نوع کاربری.....
- ۱۴۱-۴-۵-۱- مساحت اراضی آبی آبادیهای مورد بررسی:.....
- ۱۴۴-۴-۵-۲- واحدهای بهره‌برداری کشاورزی بر حسب نوع واحد بهره‌برداری.....
- ۱۴۴-۴-۵-۳- واحدهای بهره‌برداری کشاورزی بر حسب وضع مالکیت.....
- ۱۴۶-۴-۵-۴- تعداد بهره‌برداران در هریک از فعالیت‌های کشاورزی.....

بهره‌برداریهای کشاورزی با زمین بر حسب تعداد و مساحت اراضی	۱۴۷
بهره‌برداریهای زراعی بر حسب تعداد و مساحت اراضی	۱۴۸
باغ و قلمستان بر حسب تعداد بهره‌بردارها و مساحت	۱۴۹
۴-۵-۵- توزیع اراضی کشاورزی آبی بر حسب طبقات بهره‌برداری	۱۵۰
۴-۵-۶- توزیع اراضی دیم بر حسب بهره‌برداری	۱۵۱
۴-۵-۷- وضعیت آیش در کل اراضی زراعی بر حسب طبقات بهره‌برداری	۱۵۲
۴-۵-۸- نسبت اراضی زراعی آبی بر حسب طبقات بهره‌برداری	۱۵۳
میزان آیش اراضی دیم و آبی بر حسب طبقات بهره‌برداری	۱۵۴
۴-۶-۶- سطح زیر کشت غلات بر حسب طبقات بهره‌برداری	۱۵۵
۴-۶-۱- تعداد بهره‌برداران غلات بر حسب طبقات بهره‌برداری	۱۵۶
۴-۷- ماشین‌ها و وسایل کشاورزی بر حسب طبقات بهره‌برداری	۱۵۷
۴-۸- وضعیت دامداری در برید و از دامداری بهره‌برداری	۱۶۱
۴-۸-۱- وضعیت پرورش طیور بر حسب نژاد و نسل	۱۶۲
وضعیت بهره‌برداریهای پرورش زنبور عسل بر حسب نظامهای بهره‌برداری	۱۶۳
۴-۸-۲- وضعیت پرورش کرم ابریشم بر حسب نژاد و نسل	۱۶۴
۴-۸-۳- پرورش ماهی بر حسب واحدهای بهره‌برداری	۱۶۵
۴-۹- اراضی کشاورزی آبادیهای مورد بررسی	۱۶۶
توزیع اراضی کشاورزی آبادیها در سال ۱۳۸۲ بر حسب طبقات جمعیتی	۱۶۶
۴-۹-۱- رابطه بین اراضی زراعی و طبقات بهره‌برداران	۱۶۷
مالکیت زمینهای کشاورزی در جامعه مورد بررسی	۱۶۹
فصل پنجم: نظام آبیاری معرف عمقی شدن کشت	۱۷۱
۵-۱- شیوه‌های تاریخی آبیاری در ایران	۱۷۲
۵-۱-۱- بهره‌برداری از آب رودخانه	۱۷۶
۵-۱-۲- بهره‌برداری از آب قنات (کاریز)	۱۷۷
۵-۱-۳- بهره‌برداری از آب چشمه	۱۷۸
۵-۱-۴- تعداد چاه‌های کشاورزی	۱۷۹
۵-۲- انواع روشها و سامانه‌های نوین آبیاری	۱۷۹
۵-۲-۱- آبیاری سطحی	۱۸۰

۱۸۱	۵-۲-۳-آبیاری تحت فشار.....
۱۸۴	۵-۲-۴-آبیاری زیرزمینی.....
۱۸۶	۵-۴-اهمیت و مزیت سامانه‌های نوین آبیاری.....
۱۸۶	مزیت آبیاری قطره ایی.....
۱۸۷	مزایای سیستم آبیاری زیرزمینی تراوا.....
فصل ششم: روند تغییرات جامعه روستایی و تاثیر آن بر عمقی شدن کشت در	
۱۹۱	ایران
۱۹۱	۶-۱-روند تغییرات جامعه روستایی ایران.....
۱۹۸	۶-۲-مقایسه روند تغییرات جمعیت روستایی ایران و جهان.....
۲۰۱	۶-۳-توزیع جمعیت بر حسب وضعیت طبیعی.....
۲۰۴	۶-۴-وضعیت جمعیت بر حسب اقلیم.....
۲۰۶	بررسی جمعیت آبادیها بر حسب اقلیم‌های سه‌گانه.....
۲۰۷	۶-۵-فاصله جمعیت از مراکز خدمات و مبادله.....
۲۰۷	۶-۶-جمعیت روستایی و امکانات توسعه.....
فصل هفتم: بررسی ویژگیهای طبیعی و محیطی روستاهای کشور موثر بر عمقی شدن	
۲۰۹	کشت در ایران
۲۰۹	۷-۱-ویژگیهای طبیعی روستاهای کشور.....
۲۱۳	۷-۲-ویژگیهای اقلیمی روستاهای مورد بررسی.....
۲۱۴	۱-۲-۷=رابطه بین اقلیم و وضعیت طبیعی آبادیها.....
۲۱۶	۷-۳-امکانات توسعه‌ای روستاهای مورد بررسی.....
۲۲۰	۷-۳-۱-امکانات عمران روستایی در روستاهای مورد بررسی.....
۲۲۲	۷-۴-آزمون فرضیات.....
۲۲۴	۷-۴-۱-آزمون فرضیه اول: رابطه تغییرات جمعیتی با مولفه‌های توسعه، کشاورزی و طبیعی.....
۲۲۵	آزمون فرضیه رابطه امکانات توسعه‌ای و تغییرات جمعیتی از سال ۱۳۴۵ تا ۱۳۷۵.....
۲۲۷	آزمون همبستگی بین امکانات و تکنولوژی کشاورزی و تغییرات جمعیتی از سال ۱۳۴۵ تا ۱۳۷۵.....
۲۲۸	رابطه بین تنوع فعالیت‌های اقتصادی و معیشتی و روند تغییرات جمعیتی از ۱۳۴۵ تا ۱۳۷۵.....
۲۲۹	فاصله از مراکز خدمات و مبادله و تغییرات جمعیت آبادیها از سال ۱۳۴۵ تا ۱۳۷۵.....

۲۲۹.....	رابطه بین وضعیت طبیعی و تغییرات جمعیتی از سال ۱۳۴۵ تا ۱۳۷۵
۲۲۹.....	رابطه بین اقلیم و روند تغییرات جمعیتی از سال ۱۳۴۵ تا ۱۳۷۵
۲۳۰.....	رابطه بین نوع آبادی و روند تغییرات جمعیتی از سال ۱۳۴۵ تا ۱۳۷۵
۲۳۰.....	رابطه بین تعداد بهره‌برداران و تغییرات جمعیتی از سال ۱۳۴۵ تا ۱۳۷۵
۲۳۲.....	۵-۷- تراکم حیاتی و تغییرات جمعیتی از سال ۱۳۴۵ تا ۱۳۷۵
۲۳۳.....	میزان آیش اراضی زراعی و روند تغییرات جمعیتی از سال ۱۳۴۵ تا ۱۳۷۵
۲-۴-۷.....	آزمون فرضیه دوم: "هرچه جمعیت بیشتر باشد سطح عمقی شدن کشت بیشتر است"
۲۳۵.....	۳-۴-۷..... آزمون فرضیه سوم: هرچه نزدیکی به مراکز خدمات و مبادله کمتر باشد، عمقی شدن کشت بالاتر است
۲۴۰.....	۴-۴-۷..... آزمون فرضیه چهارم: "تنوع فعالیت‌های اقتصادی اثرات مثبتی بر عمقی شدن کشت دارد"
۲۴۱.....	۵-۴-۷..... آزمون فرضیه پنجم: "سطح توسعه زیر ساخت‌ها رابطه مثبتی با عمقی شدن کشت دارند"
۲۴۲.....	۶-۴-۷..... آزمون فرضیه ششم: "هرچه استفاده از تکنولوژی و امکانات کشاورزی بیشتر باشد سطح عمقی شدن کشت بالاتر است"
۲۴۳.....	۷-۴-۷..... آزمون فرضیه هفتم: "عمقی شدن کشت در مناطق جلگه‌ای و دشتی بالاتر از مناطق کوهستانی است"
۲۴۵.....	۸-۴-۷..... آزمون فرضیه هشتم: "سطح عمقی شدن کشت بر حسب شرایط اقلیمی متفاوت است"
۲۵۳.....	۹-۴-۷..... آزمون فرضیه نهم: "سطح عمق شدن کشت بر حسب نوع آبادی متفاوت است"
۲۵۷.....	۱-۴-۷..... آزمون فرضیه دهم: "عمقی شدن کشت بر حسب نوع نظام بهره‌برداری کشاورزی متفاوت است"
۲۶۰.....	۴-۷-۱۱..... آزمون فرضیه در سطح آبادیهای مورد بررسی
۲۶۳.....	۴-۷-۱۲..... آزمون رابطه بین نسبت بهره‌برداران کشاورزی و عمقی شدن کشت
۲۶۴.....	۵-۷..... عملکرد در هکتار محصولات عمده بر حسب نظامهای بهره‌برداری
۲۶۸.....	۶-۷..... تجزیه و تحلیل چند متغیری:
۲۷۶.....	۷-۷..... مسایل توسعه کشاورزی ایران

فصل هشتم: شاخص‌های اندازه‌گیری سطح عمقی شدن کشت و روند تغییرات شاخص‌ها	۲۸۷
۸-۱-نسبت اراضی کشاورزی زراعی به کل اراضی کشاورزی	۲۸۸
۸-۱-۲-نسبت اراضی زیر کشت به کل اراضی زراعی	۲۸۹
۸-۱-۳-نسبت اراضی آبی به کل اراضی کشاورزی و زراعی	۲۹۰
۸-۱-۴-نسبت اراضی زراعی آیش به کل اراضی زراعی	۲۹۲
توزیع آب‌های مورد بررسی بر حسب نسبت اراضی آیش	۲۹۲
۸-۳-رابطه بین نسبت آیش و ۸-۲-سایر شاخص‌های عمده عمقی شدن کشت	۲۹۳
۸-۳-۱-عامل مؤثر در عمقی شدن کشت	۲۹۴
۸-۴-۱-سطح عمقی شدن کشت آبادیهای مورد بررسی بر حسب مقادیر عاملی	۲۹۶
۸-۲-تحلیل در زمان مورد نظر	۲۹۷
۸-۳-روند تولید گندم در کشور	۲۹۸
۸-۳-۱-طبقه‌بندی فروشنده‌گان گندم	۲۹۹
۵-۴-پیش‌بینی بر اساس روش نظام تامل	۳۰۵
۸-۴-تحلیل تفاوت‌ها	۳۰۶
۸-۵-نتیجه‌گیری فصل هشتم	۳۰۹

بخش سوم: مطالعات پیمایشی و میدانی

فصل نهم: مطالعه پیمایشی پیرامون ابعاد جمعیت شناختی مشاغل روستایی و کشاورزی در ایران و طبقه‌بندی و تجزیه و تحلیل مشاغل	۳۱۷
۹-۱-روش شناسی پژوهش	۳۱۷
رویکردهای نظری روشی	۳۱۷
نوع پژوهش	۳۱۸
روشهای گردآوری داده‌ها	۳۱۸
۹-۲-جامعه آماری و شیوه نمونه‌گیری	۳۱۸
الف) جامعه آماری	۳۱۸
ب) نمونه آماری	۳۱۹
شیوه نمونه‌گیری	۳۱۹
نمونه‌های آرمانی	۳۲۰

۳۲۰	نمونه‌های نمایی:
۳۲۳	توزیع واحدهای نمونه‌ای بر حسب استانها و جهت گیریه‌های عمده شغلی
۳۲۴	تجزیه و تحلیل داده‌ها
۳۲۴	۳-۹-ویژگیها و مشخصات نمونه مورد بررسی
۳۲۶	۴-۹-مدل تجزیه به مؤلفه‌های اصلی
۳۲۷	۱- بعد محتوایی شغل
۳۲۹	۱-۴-۹- شیوه تجزیه و تحلیل بعد محتوایی شغل:
۳۳۰	چگونگی تکمیل فرم «ب»
۳۳۲	چگونگی تکمیل فرم «ج»
۳۳۵	چگونگی تکمیل فرم «د»
۳۳۶	۲-۴-۹- مؤلفه ماهیت شغلی (تغییرهای الگویی در شغل)
۳۳۶	تحلیل عاملی معرفهای جهت گیری الگویی مشاغل
۳۳۷	۳-۴-۹- روش تحلیل عاملی
۳۳۸	روش تحلیل عاملی:
۳۳۸	تجزیه به مؤلفه اصلی
۳۴۳	مؤلفه شروط وضعیتی
۳۴۶	مؤلفه شرائط احراز شغل
۳۵۰	تحلیل خوشه‌های مشاغل مورد بررسی:
۳۵۵	۵-۹- رگرسیون چند متغیری
۳۵۹	۶-۹- نتایج پژوهش پیمایشی
۳۶۱	فصل دهم: مطالعه میدانی پیرامون تعاونی‌های روستایی
۳۶۱	۱-۱۰- مرور منابع و پژوهش‌های انجام شده
۳۷۰	۲-۱- بررسی‌های میدانی
۳۷۲	۳-۱- جمع‌بندی فصل دهم
۳۷۷	فصل یازدهم: جمع‌بندی، نتایج و پیشنهادات مطالعه
۳۷۷	۱-۱۱- جمع‌بندی مبانی نظری پژوهش
۳۷۹	۲-۱۱- جمع‌بندی مباحث عمقی شدن کشت در ایران
۳۸۱	نظامهای خانوادگی به علت کوچک بودن:

- ۳۱۱-۳- عمده‌ترین نتایج حاصل از این پژوهش عبارتند از: ۳۸۳
- ۳۱۱-۴- پیشنهادها و راهکارهای عملیتی..... ۳۹۰
- منابع و مأخذ..... ۳۹۴
- منابع فارسی..... ۳۹۴
- منابع لاتین..... ۳۹۷

www.ketab.ir

پیشگفتار

حمد و سپاس بی پایان خدای هستی بخش را سزااست که کرامت انسان را با تعلیم ما
لم یعلم از جانشین فرشی تا پس در بارگاه عرشی ملیک مقتدر رافع و شامخ فرمود و به
قلم و آنچه می نویسند سوگند یاد فرمود.

حدود ده هزار سال از پیدایش کشاورزی به ه ابه دومین تحول در معیشت بشری
گذشته است. انقلاب کشاورزی سرآغاز تعیین نهادی و هنجاری گسترده ای در زندگی
اجتماعی گردید. افزایش مازاد تولید مهمترین عاملیت ظهور شهرنشینی و دولت شهرها
تلقی شده است. همچنین نطقه عطف صنعتی شدن و استازده از ماشین در کارخانجات
ریسندگی پنبه و در محصولات کشاورزی است. در شرایط ه تحول کنونی توسعه حتی در
کشوری مانند زاین تابع لگاریتمی از پیشرفت کشاورزی و توسعه حاصل آزاد شده از این
بخش تبیین شده است. در تحلیل مناسبات کشاورزی و ساختارهای معیاری دیدگاههای
متعدد و گاه متعارضی رشد یافته است. در کشور ما نیز دیدگاههای تجلی شدن کشت و
شیوههای کشاورزی را می توان در قالب مکاتب تاریخی، ساختاری، کارکردگرایی، تفهیمی و
انتقادی طبقه بندی نمود. مراحل تحول در ساختار زمینداری، شیوه تولید آسپایی
،مناسبات ارضی، مالک و زارع، اصلاحات ارضی، خراج، بهره مالکانه، مزارعه، نظام ارباب
رعیتی مفاهیمی متکی بر تئوری هستند. نکته محوری همانا پیوند تاریخی بین مالکیت
آب و زمین در کشور است و اهمیت آب چون کیمیایی گم گشته کویر و حکایت کاریزها و
کوزهها بر درونی گشتن این جان مایه حیات و این عامل تمدن و هنری دلالت دارد که در
خشک آبیها ابداع ایرانیان بوده است در وجود یکایک این مردم سخت کوش و قانع

تجربه‌های به جان آموخته همانا حکایت ققنوس از خاکستر شده است. تشریح نظریات کلاسیک و نهادگرا و بیان ابعاد و محتوی نظریه عمقی شدن کشت بخش نظری این کتاب را تشکیل می‌دهد، نظریه عمقی شدن کشت (Agricultural Intensification) حاوی سازوکارها و روش‌های معتبر پیشرفت کشاورزی در کشورهایی مانند ایران است. تشریح مراحل پنجگانه عمقی شدن کشت، تحولات ارضی، لغو تیولداری، اصلاحات ارضی، آبی شدن دیم‌زارها و البته سامانه‌های نوین آبیاری به پیوندی تاریخی و ناگسستنی بین شیوه‌ای تمدنی و سامانه‌های نوین آبیاری دلالت دارد. ردیادهای زیادی از سامانه‌های قطره‌ای، کوزه‌ای و ثقلی در شیوه‌های نوین آبیاری تبلور دارد. در عملیات میدانی و گردآوری اسناد، این پژوهش با پذیرش نظریه عمقی شدن کشت در سطح کلان و نظریه شاخص متر در سطح خرد به بیان ویژگیهای کشاورزی و مولفه‌های عمقی شدن کار کشاورزی پرداخته شد. گسترش سامانه‌های نوین آبیاری بر شهر اندیشه کشاورزان و بر نهاد اجتماعات کشاورزی است. به قرین کامیابی و موفقیت خواهد گشت. چنین پدیداری چون بر اندیشه و درون مایه دهانان نشیند به بخشی از فرهنگ کشتمانی و آنگاه میراثی از پیوند نا میرایی نهادینه می‌شود.

مطالب این کتاب در سه بخش و باره فصل سامان یافته است. بخش اول به ابعاد نظری و مفهومی عمقی شدن کشت، شاخص اندازه‌گیری مراحل و عوامل گذار از کشاورزی ناپایدار و تحقق سیستم‌های نوین کشت پرداخته و در بخش دوم وضعیت و الزامات توسعه کشاورزی ایران و بخش‌هایی نیز به ردیافته‌های پیمایشی میدانی اختصاص یافته است.

نتایج بر کارآمدی نظام‌های بهره‌برداری دهقانی متمرکز است و راهکارها بر گسترش حمایت‌ها، یارانه‌ها و افزایش تسهیلات، تعمیق اعتماد و همدلی دهقانان تأکید و همنوایی شکل‌ها را توصیه نموده است. امید است نظریه عمقی شدن کشت سرآغاز نوینی در پژوهش‌های کشاورزی شود و با انجام پیمایش‌های میدانی غنی‌تر و کاربردی‌تر گردد.

مقدمه

شناخت و تحلیل و سنجش و ساختار کشاورزی ایران در پرتو تئوری، مهمترین جهت گیری در تحقق اهدافی مانند خودکفایی، پایداری، نهاد مندی و حقوق شهروندی است. تحقق آرمان ها و اهداف در غایب ذخیره نظری و اتخاذ چشم انداز شناختی ناممکن است و چه بسا پیامدهای پیش بینی نشده و عواقب ناخواسته در جهت نابودی آرمان و هدف باشند. لغو تیول داری در نهضت مشروطیت و تأسیس عدالتخانه به استبداد و دیکتاتوری انجامید. پیش فرض بنیادین بر نقش مثبت و برتر تئوری و تقدم شناخت بر فن سالاری است. اینکه نظام های بهره برداری دهه های اخیر را باید توسعه و پایداری سامانه های نوین کشاورزی دارای کارآمدی برتر هستند بیش از بیست سال به بوته فرموشی رفت و کمتر از پنج سال است که نظرات کشاورزان در فرایند سیاست گذاری، تصمیم سازی، برنامه ریزی، اجرا و بازخورد اهمیتی کارکردی و شناختی یافته است. برخی از تئوری پردازان توسعه روستایی و کشاورزی بر یادگیری از کشاورزی تأکید راهبردی دارند. بدون تئوری نه تنها شناخت علمی پویا و متراکم نخواهد شد، بلکه هر تصمیم، برنامه اجرایی قرین کارآمدی نخواهد شد. از دیگران آموختن مدلول به قول نیوتن است: "برشانه بزرگان نشسته ام که یک سروگردن بلندتر هستم"

تحلیل درغیاب تئوری، و عمل مستقل از چشم چشم انداز نظری همانا تیر در تاریکی است. تئوریزه کردن کشاورزی ایران در پرتو تحلیل مناسبات ارضی، روابط مالک و زارع و انطباق مراحل تاریخی و پندجگانه در ساحت تحولات تاریخی ایران زمین از دوره های خاص مانند پیشدادیان، مادها، هخامنشی، سلوکیه، اشکانی، اموی، عباسی، طاهریان، سامانیان،

غزنویان، سلجوقی، مغولان، اتابکان، تیموریان، صفویه، افغانه، افشاریه، زندیان، قاجار و تا دهه‌های کنونی یکی از معرف‌های اهمیت موضوعی است. تأکید بر مجموعه‌ای نگری و ویژه بودن نیز در نظریاتی مانند شیوه تولید آسیایی، استبداد شرقی، فرهنگ عشایری، گسست تمدنی، گذار شکننده، اصلاحات ارضی مانوی و مزدکی تبلور یافته است. در عصر جدید که تجاری شدن کشت و نهضت تنباکو سرآغاز آن است نیز بیش از بیست رویکرد نظری در ساحت کشاورزی کشور رشد یافته است.

روایت عمقی شدن کشت یکی از این رویکردهاست که موضوع پژوهش در این کتاب است. نظریه عمقی شدن کشت با ماهیتی تاریخی بر این انگاره استوار است که در پی افزایش و تراکم جمعیت و کاهش سرانه دسترسی به مواد غذایی و جمعیت‌ها از طریق خلق نوآوری با فناوری‌ها موجبات عمقی شدن کشت و افزایش عملکرد در واحد سطح را فراهم نموده و با تأمین منابع غذایی بیشتر هم سرانه دسترسی به غذا و هم شرائط امکان اشتغال جمعیت در بخش‌های غیر کشاورزی افزایش می‌یابد. در این نظریه، شهرنشینی و صنعتی شدن پادامه‌ای عمقی شدن کشت می‌باشند (بازراپ، ۱۹۹۸، صص ۳۶-۹) در این پژوهش، بر مبنای نظریه بازراپ که حجم و تراکم جمعیت را محرکی مثبت در فرایند عمقی شدن کشت و صنعتی شدن و توسعه می‌داند، رابطه بین جمعیت و توسعه روستایی با تأکید بر تراکم جمعیت و عمقی شدن کشت در جامعه روستایی ایران مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

به طور کلی این پژوهش شامل سه بخش و دوازده فصل می‌گردد، در بخش اول به جنبه‌های نظری عمقی شدن کشت مربوط می‌شود که بر آن با طرح رویکردهای نظری جمعیت و توسعه روستایی در قالب شش نظرگاه، به طرح دیدگاه‌های بازراپ در مورد رابطه بین جمعیت و عمقی شدن کشت پرداخته است، در مباحث بعدی و به منظور تبیین نظریه بازراپ، به مقایسه دیدگاه‌های وی با اقتصاددانان کلاسیک بویژه ریکاردو و متاخرین مالتوس و ثنومالتوزین‌ها تشریح می‌شود و بالاخص رابطه بین "جمعیت، تکنولوژی، نیروی انسانی و منابع" از دیدگاه بازراپ و مالتوس شرح داده می‌شود بخش دوم این پژوهش اختصاص به وضع موجود و الزامات عمقی شدن کشت در ایران داشته که در این بخش مباحثی چون نقش مالکیت و اصلاحات ارضی بر عمقی شدن کشت در ایران، بررسی مقیاس و نظام بهره‌برداری در ساختار کشاورزی ایران، روند تغییرات

جمعیتی جامعه روستایی ایران و بررسی ویژگی‌های طبیعی و محیطی روستاهای کشور موثر بر عمقی شدن کشت در ایران مورد بررسی و تحلیل قرار گرفته است.

و بخش سوم این پژوهش مربوط به پژوهش‌های پیمایشی و میدانی می‌شود که در بخش پژوهش پیمایشی مطالعه پیمایشی پیرامون ابعاد جمعیت شناختی مشاغل روستایی و کشاورزی در ایران و طبقه‌بندی و تجزیه و تحلیل مشاغل در حجم نمونه‌ای بالغ بر ۱۸۵۰ واحد نمونه انجام گرفته است و به منظور مطالعات اکتشافی و ارزیابی و بررسی عملکرد تعاونی‌ها از چهار تعاونی مشاهده میدانی به عمل آمده و با مدیران شهرستانی و ملی نیز مصاحبه‌های هدفمند صورت گرفت. در فصل انتهایی نیز جمع‌بندی مبانی نظری پژوهش، جمع‌بندی مباحث عمقی شدن کشت در ایران، عمده‌ترین نتایج حاصل از این پژوهش و در انتها پیشنهادها و راهکارهای عاملیتی ارائه گردیده است.

و از راهکارها در سطح بهره‌بردار و مزرعه این پژوهش می‌توان به مواردی زیر اشاره نمود.

(۱) ایجاد نهادهای بین‌بین و تسهیل‌گر جهت طی مراحل و نصب فن‌آوری‌ها به جای

انگاره‌های سنتی

(۲) تسریع در فرایندها و شفاف‌کردن مراحل با حذف مراحل اداری طاقت فرسا

(۳) آموزش مستمر و بازآموزی دهقانان

(۴) افزایش اعتماد و کاهش نگرش منفی دهقانان به مآخذهای اداری و بانکی

(۵) کنترل و بررسی مستمر فرایندها

(۶) بسط توازن و عدالت اجتماعی بین کشاورزان دشتی و کوهپایه‌ای

(۷) رعایت الگوهای کشت در راستای وحدت رویه سرزمینی

(۸) استفاده از فن‌آوری‌های نوین و امکان نوبه‌نو شونده به کارگیری فن‌آوری‌ها توسط

کشاورزان

(۹) بازسازی و جلوگیری از فرسودگی و خوردگی ابزارآلات و فن‌آوری‌ها

(۱۰) ترویج و آموزش مدل‌های جدید آبیاری مانند منطق‌فازی و همچنین امکانات

ارتباطی مانند موبایل و تلگرام

(۱۱) تشویق کشاورزان و تشکیل صندوق مشترک جهت نو شوندگی فن‌آوری‌ها و

سامانه‌ها

(۱۲) ایجاد و گسترش تشکلهای محلی بهره‌برداران از سامانه‌های نوین آبیاری آب

(مانند آب بران و آبیاران)